

Debatteren en retorica als onderdeel van het geschiedenisonderwijs lijken in onze sectie ontstaan door de gymnasiale glans die onze onderwijsinstelling op ons afstraalt. Niets is minder waar. Geplaagd door soms lethargische en erg mondige leerlingen zochten wij naarstig naar een werkvorm die ons gebruik liet maken van vooral de verbale vaardigheden die onze leerlingen 'van nature' leken te bezitten.

In dit artikel wordt een project beschreven waarin het historisch debat en retorica elkaar al in klas twee tegenkomen.

SABINE TE RIETSTAP

Zeg het met (mooie) woorden

Een historisch debat als onderbouw-PO

Homerus, de bekendste van alle historici. Schreef onder andere het script voor de Hollywood-kraker Troy.

Historici zijn kletsmajors en hun leerlingen worden dat!

Over geschiedenis kun je oneindig lang praten. Leuk is dat, bijvoorbeeld praten of Karl Marx nou wel of niet blij was geweest met communistisch Rusland. We kunnen ook praten over het lot van arbeiders tijdens de industrialisatie en of ze het wel zo slecht hadden? Maar ook over Philips II en of dat nou een slechte of een goede koning was.

Door de eeuwen heen hebben mensen manieren gevonden om met elkaar over geschiedenis te praten. Ooit waren historici de zangers die over vervlogen tijden zongen. De één wat beter dan de ander.

Ook waren het schrijvers die de geschiedenis van hun volk opschreven. Soms iets mooier dan de werkelijkheid. Dat gaf prachtige verhalen, maar of het nou altijd goede geschiedschrijving was? Dat is de vraag.

Later in de geschiedenis ging men steeds meer rekening houden met het 'bewijzen' van het verhaal. Historici die dus echt rekening hielden met bronnen.

De eerste en beroemdste historicus uit Nederland die dat deed was Robert Fruin. Jawel van de Fruinlaan en inderdaad oud-leraar van het Stedelijk. Wij van de sectie zijn er altijd nog een beetje trots op om in zijn lokaal les te mogen geven.

Assurancetourix'. (bard en historicus). Niet iedereen vond hem zo goed, als hij zichzelf vond.

Robert Jacobus Fruin was van 1860 tot 1894 hoogleraar in de Vaderlandse geschiedenis aan de Universiteit van Leiden.

Begin van het leerlingboekje bij 'Praten voor een cijfer'.

SABINE TE RIETSTAP IS DOCENT GESCHIEDENIS AAN HET STEDELIJK GYMNASIUM IN LEIDEN.

Overzicht van in te leveren producten

Week	Opdracht	Bezigheid	Product
19	Opdracht 1	Maken en evt. Inleveren van analyseformulier. Leren van repetitio en drieslag	Analyseformulier toespraak. 1 per groep
20	Opdracht 2	Inleveren argumentenschema's en uitwerkingen Leren hyperbool en retorische vraag	12 argumentenschema's per groep + 12 uitgeschreven argumenten met stijlfiguren verwerkt
21	Opdracht 3	Inleveren betoogschema's en uitwerkingen Leren metafoor	2 betoogschema's per groep en 2 betogen
22	Opdracht 4	Afleveren debaters. Afmaken logboek.	Per groep specialist-debater. Anderen groepsdebaters. Inleveren van stijlfigurenstencil.

De vaardigheid om met verbaal geweld elkaar en ons het leven zuur te maken, kan gebruikt worden in het debat. Debatteren deed jaren geleden dus intrede in ons onderwijs en we waren er behoorlijk gelukkig mee. Leerlingen vonden het leuk en voor het geschiedenisonderwijs was de werkvorm erg geschikt. Standplaatsgebondenheid en interpretatie worden er heel goed mee geoefend, maar ook werkt het motiverend. Leerlingen die bang waren voor hun verbale hachje keken voor het eerst in hun schoolloopbaan in het boek, dat tot hun verbazing 'best handig' was.

Het debat werd in de jaren erna in de vorm van kleine of grote projecten in elke jaarlaag ingepast. Hoewel we grotendeels tevreden waren over deze projecten, viel ons op dat het niveau van het debat vaak afhankelijk was van de welbespraaktheid van een enkele leerling. Er was geen structurele groei van het debatniveau in de loop van de jaarlagen. Iedereen zal begrijpen dat een zesdeklasser beter debatteert dan een tweedeklasser, maar het verschil werd met de toename van debat-werkvormen niet groter en het niveau van de meeste leerlingen bleef over de jaren gelijk ten opzichte van elkaar. Er leek geen leer-effect in ons werk te zitten, eerder in het biologische proces van ouder worden. Debatteren werd ondertussen wel een onderdeel van het schoolexamen, dus vonden we het belangrijk de werkvorm te trainen in de onderbouw. Men moet leerlingen wel de kans geven om zich te ontwikkelen in een werkvorm die uiteindelijk getoetst wordt.

Voor de training in welbespraaktheid en mooie woorden grepen wij terug op de meest voor de hand liggende kunst, die van de retorica. De vraag was natuurlijk hoe ver moet je daar in het kader van geschiedenisonderwijs in gaan? Wij besloten vrij ver te gaan in het gebruik van retorica in de klas. In klas twee kregen kinderen tijdens de geschiedenisles stijlfiguren, argumentatieschema's en betoogopzetten onder hun neus. Na het project bleek dat de retorica niet alleen voor de vorm van het geschiedenisonderwijs van belang was. Ook de inhoud van historische argumenten, vergelijkingen en verbeeldingen leken naar een hoger plan getild te worden.

Bij het debatteren in de klas was er wel degelijk sprake van een verbetering. Inhoudelijk bleken stijlvormen en argumentatieschema's een goed handvat om meningen mee te verkondigen, technisch werd het spreken in het openbaar grappiger want nu kon er niet alleen gescoord worden met argumenten, ook kon men rekenen op klassikale bijval met een mooie retorisch vraag, of liever drie van die vragen achter elkaar!

Het project

Het project besloeg vier weken. Het onderwerp van het project was een hoofdstuk uit deel twee van *Sprekend Verleden*, de Ismen. Voor één klas was het onderwerp, door omstandigheden, de Nederlandse Opstand. Het debatproject is geschreven met deze twee zeer verschillende onderwerpen in het achterhoofd. Het ontwerp van de opdracht is niet gebonden aan een onderwerp en

kan makkelijk worden omgeschreven voor andere onderwerpen. Het staat een ieder ook vrij om dat te doen.

De opdracht was bedoeld voor de laatste vier weken van het schooljaar. Door excursies en vrije dagen zijn er op onze school dan veel onregelmatige lessenseries. Een project dat op elke klas af te stemmen kon zijn, was dan ook noodzaak. De opdracht werd daarom zo geschreven dat het mogelijk was om bijna willekeurig welke weekopdracht ook uit het project weg te halen voor het geval er lessen zouden uitvallen.

Groepswork

De leerlingen werden in groepen verdeeld en het eindproduct werd door de groepen in de loop van de vier weken samengesteld.

De analyse, argumentatie en betoogopdracht in de eerste drie weken moesten in twee debatten eindigen. Eén debat over een stelling waarop elk groepje zich had voorbereid. Eén debat over een stelling die niet vooraf bekend was. Voor het laatste debat stond het elke docent vrij om te kiezen voor een 'Lagerhuis model' of een 'Afval-debat'. Bij het Afval-debat wordt een klas in tweeën verdeeld en krijgt elke leerling maar één keer het woord. De groep met de beste argumenten wint. Dit heeft een positieve invloed op het groepsgevoel en de participatie.

In dit geval jureerde de docent volgens de regels van het NDI. In andere lessen, ook in de onderbouw, jureren ook de leerlingen. Dat is ook een goede manier om leerlingen te activeren.

De opdrachten in de eerste drie weken werden beoordeeld voor een cijfer, voor het debat kon alleen een bonus worden gescoord als er opvallend goed werd gesproken. Voor spreken was dit project een training, voor argumentatie en stijl een toets.

Opdrachtenboekje

Elke leerling kreeg een opdrachtenboekje. Grotere projecten gaan bij ons in alle leerlagen gepaard met opdrachtenboekjes. Hierin staat alles wat de leerling nodig heeft om de opdracht tot een goed einde te brengen: een inhoudelijk inleiding, een overzicht

van in te leveren producten, materiaal om de opdracht te structureren, een planner en een beoordelingsoverzicht.

Van klas 1 tot en met 6 werken we met dezelfde vorm van boekjes. De leerlingen lezen het in eerste instantie niet grondig en hoe lager de leerlaag, hoe groter het belang van een gedegen klassikale inleiding. In klas twee is die dan ook echt belangrijk. Ook het nadrukkelijk wijzen op en doornemen van de beoordelingscriteria scheelt enorm in de kwaliteit van het uiteindelijke product. Door leerlingen een logboek te laten bijhouden, wordt ook aandacht besteed aan het 'leren leren'.

Elke week moeten leerlingen een product afleveren. In de tabel vindt u een overzicht van de vier opdrachten en de producten die daarbij moeten worden ingeleverd.

Vakoverstijgend werken

Een extraatje bij dit project is dat het vakoverstijgend uitgezet kan worden. Stijlfiguren bijvoorbeeld, kunnen in

elke taal worden toegepast. In ons project werden stijlfiguren ook geoefend bij de twee klassieke talen, zodat leerlingen elke week bij verschillende vakken met dezelfde 'stijlfiguur van de week' werden geconfronteerd.

Bij dit project wordt van leerlingen verwacht dat ze uiteindelijk een stuk of acht stijlfiguren actief beheersen. In ons project werd bij andere vakken wekelijks op een speelse manier aan de herkenning en toepassing van de stijlfiguren gewerkt.

Opdracht 1: Analyse van een toespraak

Aan de hand van de 'I have a dream'-toespraak van Martin Luther King vullen leerlingen een analyseformulier in. De toespraak van Martin Luther King vinden ze enorm indrukwekkend. Het liefst zouden ze hem willen zijn aan het einde van de les. Dat maakt deze toespraak dan ook zeer geschikt voor de eerste les.

Deze toespraak kent vele vormen van herhalingen en dat is een belangrijke stijlfiguur in de eerste week. In het

Met dank aan

Echte debatexperts hebben we niet in de sectie. Een goede kletser maakt, helaas, niet per se een goede debater. Jaren geleden begon het Nederlands Debat Instituut met het organiseren van het Nederlands Debat Kampioenschap. Zij kwamen toen eens op onze school om ons en de leerlingen te trainen in debatteren. Ondertussen hebben zij, onder de hoede van de universiteit Leiden, ook boekjes gepubliceerd die enorm handig zijn voor oefenen van het debat. Voor dit project is dat R. van Grieken en J. Doesburg *Tegenspraak* (Leiden 2003).

Een boek dat iets dieper ingaat op meerdere debatformen is dat van P.M. van der Geer, *Werken aan Debatvaardigheden* (Utrecht 1995).

opdrachtenboekje worden alle stijlfiguren besproken en hiermee kunnen de leerlingen de toespraak, die ze te zien krijgen en in geschreven versie voor zich hebben, uitpluizen.

In die week hoorden leerlingen bij de klassieke talen ook vele herhalingen en mooie drieslagen in de les, die daar natuurlijk repetitio en tricolon genoemd werden. Hierdoor werden de tweede klassers er flink wat uren in de week mee geconfronteerd.

De beoordeling van dit onderdeel is vrij eenvoudig. Sommige groepjes zien alleen de herhalingen, maar vinden het moeilijk om de verschillende soorten herhalingen uit elkaar te houden. Ook worden de opbouwende zinnen en retorische vragen gemist. Het hangt wellicht van het niveau van de leerlingen af, hoe streng hier gerekend moet worden.

Opdracht 2: Argumenten uitwerken

Uitgaand van groepen van vier leerlingen, moet elke leerling in de tweede week drie argumenten voor of tegen een stelling uitschrijven en inleveren. Het moeilijkste onderdeel van de hele retorica is het formuleren van goede argumenten. Het boekje van het Nederlandse Debat Instituut (NDI) bood uitkomst. Een belangrijk element voor het uitwerken van argumenten komt uit dit werkje: het argumentatieschema. Het zijn eigenlijk vier gerichte vragen om een argument vorm te geven.

Analyse toespraak

Deel toespraak (citaat)	Stijlfiguur
Eigen mening	
Het mooist: citaat	Reden
Stemgebruik; deel toespraak	Bijzonderheid van stemgebruik

Argumentatieschema

Het Probleem is?

De Oorzaak is?

De Oplossing is?

Voordeel/Nadeel van de oplossing is?

Het Argument mooi opgeschreven:

Stijlfiguur die ik gebruik heet:

.....

De vier vragen die leerlingen zichzelf steeds moeten stellen als ze een argument willen onderbouwen is: Wat is het probleem? Wat is de oorzaak? Wat is de oplossing? Wat zijn de voordelen en wat zijn de nadelen?

Om dit schema goed te gebruiken is het zaak leerlingen er vooraf op te wijzen dat deze vragen alleen bedoeld zijn om argumenten die zij bedacht hebben tegen een stelling mooi op te schrijven. Alleen de geschiedenisstof kan leerlingen helpen bij het vinden van de argumenten, het schema helpt bij de verwoording van het argument. Leerlingen vinden dit, net als iedereen, moeilijk. Om ze goed te begeleiden is het noodzakelijk om voor de betreffende stof zelf een paar van deze schema's in te vullen. Wie het een paar keer heeft gedaan zal er sneller in worden en zo is dat ook met leerlingen. Hoe meer van dit soort schema's ze ingevuld hebben, hoe sneller ze leren om argumenten 'rond' te onderbouwen.

We hebben ook argumentatievormen die verboden zijn. Bekende retorische misdaden als het 'op de man spelen' het 'aanvoeren van valse autoriteiten' en het 'generaliseren' worden in het opdrachtboekje beschreven.

Bij de beoordeling wordt gelet op de historische inhoud van de argumenten, de logica en waarde van de argumenten en natuurlijk de toepassing van stijlfiguren.

Opdracht 3: Betoog schrijven

Een erg goede oefening voor elke leerling is het schrijven van een betoog. In week drie wordt het duidelijk dat leerlingen echt wat opsteken van de stijlfiguren, die ze ondertussen ook nog bij andere vakken leren. Ze komen nu ook met verhalen over wie nog meer stijlfiguren waar heeft gebruikt. Het schrijven van een betoog met stijlfiguren is dus geen bijzondere opdracht meer. De argumenten zijn in de week ervoor gezocht.

Nu is een pakkende inleiding nodig, een mooi verwoorden van de argumenten en

een pakkend slot. Geholpen door een betoogschema komen de mooiste gedachten op papier.

In het kader vindt u een voorbeeld uit de praktijk, met dank aan Anette Zwinderman en Sari Nijssen. Dit is een betoog dat vorig jaar werd geschreven voor de tegenstanders van de klas-stelling 'Willem van Oranje was de Osama Bin Laden van de zestiende eeuw'. De conclusie is wellicht aan te vechten, maar de opbouw, de vormen en de vergelijkingen van dit betoog zijn voor een leerling van veertien jaar opmerkelijk.

De vastomlijnde vormen van argumenten en vooral ook betoog in de opdracht geven duidelijk houvast en brengen het geheel naar een goed niveau. Precies dat wat we wilden bereiken met dit project. Hoewel de (door de docent gedwongen) stellingname niet hun mening was en dit in het betoog goed terug te zien is, is ook het effect van de retorische oefeningen zichtbaar. Duidelijk is dat de retorische eisen Anette en Sari dwongen om over historische vergelijkingen, beeldspraken en tegenstellingen na te denken. De vorm bepaalt voor deze dames dus ook de verdieping op de inhoud.

Opdracht 4: Debatoefeningen

In deze week kan men de betoogen introduceren en als huiswerkopdracht meegeven. In de les kunnen dan debatoefeningen gedaan worden. Deze oefeningen staan onder andere in het boekje *Tegenspraak*.

Om spreekangst te overwinnen is 'Jabbertalk', waarbij leerlingen letterlijk onzin op intonatie moeten praten een aanrader. Het is ontzettend goed om een positieve sfeer te creëren voor het debat een week later. Het aan elkaar praten van lukraak gekozen voorwerpen (Doublespeech) is ook een goede oefening en meer historisch in te vullen is de vorm van het ballondebat.

Dit laatste wordt door leerlingen als bijzonder spannend ervaren. Het ballondebat gaat uit van drie reizigers in een ballon. De ballon kan niet meer stijgen en slaat bijna te pletter op een berg. Er moeten twee passagiers weg uit het mandje. Wie mag overleven? Drie leerlingen krijgen of verzinnen een rol, en

als personage of historisch evenement verdedigen zij hun leven in de ballon voor het publiek, dat mag stemmen aan het einde.

Het ballondebat gebruiken we ook als kleine werkvorm tijdens lessen door het jaar heen, in alle leerlagen.

Het eigenlijke debat

Het debat bestaat, zoals al is beschreven, eigenlijk uit twee debatten. Een debat tussen groepsspecialisten en een groepsdebat. Voor het specialisten-debat werden de regels van de Nederlandse Debatkampioenschappen gebruikt. Wel hebben we gezien de leeftijd van de leerlingen daar een en ander van aangepast.

Voor zo'n debat zijn twee voorstanders en twee tegenstanders van een stelling nodig. Die stelling is al vanaf de tweede week bekend en is dezelfde stelling waarop elke groep argumenten voor en tegen heeft ontworpen.

In klas twee vinden veel leerlingen debatteren erg moeilijk. Souffleurs kunnen uitkomst bieden om een stilgevallen debat weer 'vlot te trekken'. Het betekent dat er minimaal zes specialisten moeten zijn en maximaal acht. Vier van deze specialisten worden de echte voor- en tegenstanders, de vier anderen worden souffleurs verdeeld over voor- en tegenstanders. In het debat zitten ze achter de sprekers om op tijd voor te zeggen.

In deze debatstijl wordt het aantal argumenten en tegenargumenten tegen elkaar weggestreept en komt er een winnaar uit de bus. Ook is het in deze debatvorm niet de bedoeling dat men nader tot elkaar komt met argumenten, maar wel dat men wint op punten! Het is een agressieve verbale oefening die alleen aardig is als er duidelijk gelet wordt op fatsoensregels. De wijze van elkaar aanspreken en interrumpen staat vast en is stijf vormelijk. Ook deze uiterlijke vorm draagt bij aan een heldere gedragscode en is voor leerlingen veilig en prettig.

De beoordeling van het debat is sterk afhankelijk van de inzet rondom het debat. Meestal zijn er nogal wat leerlingen die er vol ingaan, niet altijd met de sterkste argumenten. Ook de vorm van

Het schrijven van een historisch betoog

De kop: bestaat uit 3 onderdelen

Trek de aandacht

De inleiding begint altijd met een zin die de lezer spannend moet vinden en als je het betoog zou uitspreken dan moet de luisteraar denken, 'wacht eens even ik zap niet naar studio voetbal! Ik wil dit horen!'.
Bijvoorbeeld met de stelling 'Erasmus was een ketter'.

Gisteren liep ik over een brug in Rotterdam, een wiebelende brug die eigenlijk niet goed tegen de wind kan. Deze brug heet de Erasmus-brug, voor zo'n wiebelende brug hadden ze geen betere naam kunnen verzinnen, want Erasmus was een wiebelende denker!

Breng de stelling

Dan schrijf je kort wat over Erasmus wie hij was en breng je jouw stelling 'Erasmus was wel een ketter en had verbrand moeten worden!'.

Kondig je argumenten aan

Dan vertel je de lezer/luisteraar waarom je vindt dat Erasmus verbrand had moeten worden. In je inleiding kondig je aan hoeveel en wat voor soort argumenten je gaat gebruiken.

Bijvoorbeeld:

Ik heb voor mijn stelling 3 argumenten, een religieuze, een politiek en een persoonlijk argument.

De romp: werk argumenten uit

In het tweede deel van je betoog ga je jouw argumenten uitwerken. Je begint bijvoorbeeld met de zin:

Met betrekking tot mijn eerste argument, het religieuze...

En vervolgens vertel je de lezer/luisteraar wat je religieuze argument is. Dat doe je met al je argumenten. Begin altijd met je sterkste argument, dat blijft het langst hangen

De staart: bestaat ook uit 3 onderdelen

Vat je argumenten samen

Het is belangrijk dat je de argumenten die je gebruikt een etiketje geeft. Zo kun je ze snel en makkelijk samenvatten. In de conclusie van het betoog herhaal je de argumenten nog een keer heel kort.

Bijvoorbeeld:

Het religieuze argument was dat Erasmus hele zware kritiek op de paus had en dus eigenlijk niet meer katholiek kon zijn. Politiek gezien bracht Erasmus met zijn kritiek de katholieke kerk aan het wankelen en dat hoefde de kerk niet te pikken. Tot slot het persoonlijke argument ik vind Erasmus vals omdat hij monniken uitlachte omdat ze vals zongen, dat getuigde van geen enkel respect voor geestelijken en daarmee bracht hij de kerk in gevaar.

Stelling herhalen en snel onderbouwen

Erasmus had dus verbrand moeten worden omdat hij teveel kritiek had, de kerk in gevaar bracht en haar bespote.

Uitsmijter

Als Erasmus uiteindelijk op de brandstapel had gestaan had hij misschien een toontje lager gezongen en het was gerechtigheid geweest als dat toontje net zo vals had geklonken als zijn gemene spotverzen op de kerkelijke leiders.

het debatteren zelf, hoe er is gesproken, kan worden beloond. Inhoudelijk kan men natuurlijk alleen de argumenten tellen. Ook dit is afhankelijk van de situ-

atie in de klas, de sectie-afspraken, het niveau van de leerlingen, de ervaring met de werkvorm etcetera.

Literatuur

R. van Grieken en J. Doesburg, *Tegenspraak* (Leiden, 2003).
P.M. van der Geer, *Werken aan Debatvaardigheden* (Utrecht, 1995).

Voor een ieder die het project wil herschrijven en wil gebruiken: het is te downloaden op de VGN-site. Het bestaat uit het leerlingenboekje, een docentenhandleiding, een beoordelingslijst voor de opdracht en een stellingenblad voor het hoofdstuk 'Ismen' en de 'Nederlandse Opstand' uit *Sprekend Verleden*, deel 2.

Voor nadere informatie:
Sabine te Rietstap:
terietstap@worldmail.nl

Evaluatie

Om te beginnen was het afsluitende groepsdebat erg leuk omdat de participatie van de klas groot is geweest. Het was de feestelijke afsluiting van een project dat een groot succes was.

Dit project was sectiebreed uitgezet en elke docent was behoorlijk enthousiast over het praktisch gebruik in de klas, over de debatoefeningen, maar ook over de toepassing van de retorische stijlelementen. Het is juist de retorica die leerlingen bij het debatteren en spreken een heldere richtlijn geeft hoe zaken gezegd moeten worden. Het gezamenlijk oefenen van stijl en structuur maakt het spreken in het openbaar ook veiliger voor leerlingen. Het gebruik van retorische vragen, drieslagen en hyperbolen zijn geen tekenen meer van te ver doorgevoerde inleving van een overrijpe leerling, ze zijn onderdeel van de stof. Leerlingen lachen van herkenning als ze elkaar op stijlfiguren betrapten. Ze lachen elkaar niet uit.

Dit effect blijft ook in de derde klas. In klas drie is dit jaar ook weer gedebatteerd en het bleek dat leerlingen het erg enthousiast voorbereidden en gemotiveerder aan de slag gingen bij het horen van retorische eisen. De retorica biedt leerlingen een handvat en een veiligheid die nodig is in voorbereiding op een debat.

Een ander indirect gevolg van de oefening in retorica is dat leerlingen zich bewust worden van moderne retorica om zich heen. Amerikaanse presidentiële taal wordt ineens heel technisch bekeken, de taal van de docent is ineens niet meer veilig voor technische kritiek. Retorica helpt dus in het vormen van leerlingen in het spreken, helpt bij het vormen van meningen en helpt uiteindelijk leerlingen aan een kritischer houding ten opzichte van gesproken en geschreven taal.

Een prins als terrorist?

De ruwe baarden van Willem van Oranje en Osama Bin Laden staan voor het ruwe karakter, dat ze beiden delen. Baarden, ruwheid, moordlustigheid... Eigenlijk hebben Willem van Oranje en Osama Bin Laden best veel gemeen. Kunnen we Willem van Oranje de Osama Bin Laden van de zestiende eeuw noemen?

Ja! Hiervoor hebben wij drie argumenten: een politiek, een religieus en een gewelddadig argument.

Willem van Oranje en Osama Bin Laden verzetten zich beiden tegen de (toen) huidige politieke macht. Willem van Oranje verzette zich tegen de uitbuiting van het volk en verzette zich tegen de beperkte macht die hij kon uitoefenen. Hij vocht voor een licht aan het eind van de tunnel. Een licht dat al lange tijd niet gezien was, maar desondanks het meest begeerde licht van die tijd is geweest. Osama Bin Laden zorgt echter voor *de zwarte wolken* die de zon bedekken. *Zwarte wolken* die geen enkel straaltje licht, geen enkel sprankje hoop toelaten in zijn duistere rijk. *Zwarte wolken* die de benarde situatie van erg, naar gruwelijk maken. Maar hij verzet zich tegen de huidige politieke macht.

Willem van Oranje ondernam twee geweldig gewelddadige invallen in de Nederlanden. Waarom zou hij dit gedaan hebben? Waarom zou hij zo'n gevaarlijke tocht ondernemen hebben? Waarom zou hij zijn leven gewaagd hebben voor de Nederlanden? Hij wilde meer zelfstandigheid, meer vrijheid, *meer licht* voor de Nederlanden.

In de verschrikkelijk spannende strijd tussen Oranje en Alva werd gevochten om een nieuw verlicht tijdperk. *Een tijdperk*

van vrijheid, een tijdperk van zelfstandigheid, een tijdperk zonder zwarte wolken. Helaas waren Oranjes mannen niet opgewassen tegen het ijzeren leger van de ijzeren hertog. Dat wat Osama Bin Laden en Willem van Oranje hierin gemeen hebben, is dat ze beiden aanslagen plegen.

Willem van Oranje en Osama Bin Laden voeren beiden een geloofsoorlog. Willem van Oranje voelde zich een door de zon gevoed mens: hij bekommerde zich om anderen (om de Nederlanden) en had verlichte ideeën: Hij wilde *vrijheid* om naar de kerk te gaan, waarheen je wilde. *Vrijheid* om aan de god te bidden, waaraan je wilde. *Vrijheid* om te geloven in het geloof dat jij geloven wilde. Hij wilde *vrijheid* van godsdienst: hij verlangde naar een licht dat iedere kerk deed gloeien, ieder gebed verwarmde, iedere vorm van geloof deed zinderen van warmte en openheid.

Osama Bin Laden voelt zich een in de *schaduw* gesteld mens. Omdat zijn geloof niet als 'het belangrijkste' wordt gezien. Daarom voert hij een oorlog om van de islam het staatsgeloof te maken.

Kunnen we Willem van Oranje de Osama Bin Laden van de zestiende eeuw noemen? Ja! Ze vertonen gelijkenissen op gebied van politieke uiting, religie en ze houden beiden van vechten: De ruwe baarden van Willem van Oranje en Osama Bin Laden staan voor het ruwe karakter, dat ze beiden delen.

Anette Zwinderman en Sari Nijssen, 14 jaar

Een betoog dat werd geschreven door voorstanders van de stelling 'Willem van Oranje was de Osama Bin Laden van de zestiende eeuw'.

Zeg het met (mooie) woorden

De herhaling, repetitio

Je ziet ze vaak, je ziet ze overal en je ziet ze totdat je er misselijk van wordt. Tot drie keer toe een 'je ziet ze' is een repetitio een herhaling. Je kunt er in opbouwen, je mag ook iets variëren.

Anafoor

Heel mooi is een repetitio aan het begin van een stukje toespraak. Deze werd bijvoorbeeld gebruikt door de zwarte Amerikaanse leider Martin Luther King die in zijn beroemde toespraak over burgerrechten van zwarten in de VS, steeds herhalingen gebruikt. De beroemdste is 'I have a dream'. Ik heb een droom, en vervolgens verteld hij wat zijn droom is. Deze vorm van repetitio heeft zijn eigen naam, de Anafoor.

Drie is heilig, tricolon

Drie is een heel belangrijk getal in het overtuigen van andere mensen. Drie argumenten maken de meeste indruk, drie woorden ook. Drie onthoudt makkelijk. Denk maar aan 'veni, vidi, vici' van Julius Caesar. Of de kreet uit de Franse Revolutie 'Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap'. Maar ook 'Heerlijk, Helder, Heineken!'. Ooit zal er een hersenspecialist kunnen uitleggen waarom drie dingen zo goed, zo fantastisch, zo subliem blijven kleven in onze grijze cellen, maar voorlopig nemen we genoegen met het feit dat het zo is.

– Woorden
De drieslag kan met drie woorden worden gevormd, 'Met bloed, zweet en tranen zullen we alleen kunnen overwinnen'. Bloed zweet en tranen is natuurlijk prachtig omdat deze drie dingen allemaal voortkomen uit harde lichamelijke arbeid en iedereen dit voor zich kan zien.

Een drieslag als Gras, Kalk en Kicksen, kun je niet gebruiken voor een publiek dat niet naar Studio Voetbal kijkt. Met andere woorden, zorg dat je de juiste woorden voor het juiste publiek gebruikt.

– Opbouwende zinnen

Een drieslag is ook leuk als er een opbouw (climax) in zit: Het is treurig om te zien hoe de kerk ketters oppakt, het is triest om te zien hoe ketters tot de brandstapel worden veroordeeld, het is een tragedie om te zien hoe mensen branden omdat de kerk denkt dat God dat wil!

(Let op, de lezer en luisteraar zal ook opmerken dat de woorden die in opgebouwd zijn ook allemaal met een T en R beginnen, ze kunnen daardoor goed benadrukt worden als ze uitgesproken worden.)

Hoe meer je op dit soort details let, hoe beter het is. Bedenk dat dergelijke verzinsels niet vanzelf komen, het kost tijd om ze te verzinnen, denk er dus rustig over na.

Retorische vraag

Kon deze truc vergeten worden? Was het mogelijk geweest een stukje te schrijven over retorica en niet deze truc te noemen? Hadden wij van geschiedenis dit aangedurfd?

Drie vragen, en iedereen weet het antwoord al. Dat zijn retorische vragen. Iedereen gebruikt ze dagelijks.

"Denk je dat ik gekke Henkie ben?", "Heb ik wat van je aan?", "Weet je wat hij zei?", "Wie doet nou zoiets, dan moet je toch gek zijn?".

Allemaal vragen waarop je eigenlijk geen serieus antwoord verwacht, maar die je stelt om snel erna weer verder te gaan met je verhaal. Heerlijk om te gebruiken vooral als je zelf aan het woord wilt blijven en de ander attent wilt houden als luisteraar.

De ene retorische vraag is de andere niet. Gebruik ze niet teveel, maar gebruik ze wel.

Ook hier kun je weer opbouwen, bijvoorbeeld drie vragen achter elkaar stellen: 'Wordt het niet tijd dat dit onrecht wordt bestreden?', 'Moet niet iemand in opstand komen tegen deze dictatuur?', 'Wordt het geen tijd voor rechtvaardigheid in dit prachtige land waarin wij leven?'

Een plaatje verzinnen voor iets of iemand (de metafoor)

Als je iemand vergelijkt met een engel, kun je zeggen, 'Mijn docent geschiedenis is als een engel'. Dat heet een vergelijking want je vergelijkt de docent met een engel. Als je de woorden 'docent geschiedenis is als' weglaat in de zin en je zegt 'Die engel van geschiedenis', dan heet dat een metafoor. Je verzint voor iets dat je wilt zeggen een beeld (een plaatje) en je noemt datgene wat je eigenlijk wilt zeggen niet meer bij naam maar je praat over het plaatje wat je ervan verzonnen hebt.

Bijvoorbeeld; Je wilt het hebben over Saddam Hoessein en je zegt 'het monster'. Je hebt het over Karl Marx en je noemt hem 'die baardmans'. Je bedoelt indianen en je zegt 'de nobele wilden'.

Metaforen zijn erg grappig en kunnen soms ook mooi zijn, maar je moet ze wel zo verzinnen dat iedereen ook weet wat je bedoeld.

Overdrijven is een kunst! (de hyperbool)

Overdrijven is een vorm van spreken die mensen vaak aanspreekt, meestal omdat het een grappig effect heeft. 'Ik lach me dood', 'Van alle gedachten in de wereld is dit wel de minst doordachte', 'Een zee van tranen biggelde over mijn wangen bij het horen van deze argumenten'.

Hyperbolen vallen vaak op door het gebruik van overdreven metaforen (zeeën van tranen), maar ook omdat er woorden in staan die ooit iets vreselijks betekenden en nu gebruikt worden om aan te geven hoe erg iets wel niet is. Vreselijk grappig, is een hyperbool: Vreselijk betekent eigenlijk heel erg. Vreselijk grappig betekent dat iets heel leuk is.

Typische hyperbool-woorden die je kunt gebruiken zijn: telwoorden als oneindig, onafzienbaar, eeuwig, ontelbaar, talloos.

En ook: erg, vreselijk, verschrikkelijk, ontzettend, ijselijk, gruwelijk, afschuwelijk, beestachtig, moorddadig.

En iets minder netjes: Schandalig, miserabel, beestig, beestachtig, duivels, hels, donders, bliksems, hagels, razend, dol, crimineel, verdraaid, geweldig, griezelig, fabelachtig, kolossaal, enorm, mieters.

En heel eigentijds is natuurlijk; vet, onwijs.